అడిగిరాని వరాలు

శ్రీ మధురాంతకం రాజారాం

సత్రం అరుగుమీద పడుకున్న రవణయ్య ఉలికిపడి లేచి కూచుంటూ "అరరే, బాగా తెల్లవారిపోయినట్టుందే" అనుకున్నాడు. పల్లెటూళ్ళలోనైతే అప్పటికి బాగా భల్లుమని తెల్లవారినట్టే లెక్క. పట్టణాల్లో దారి వేరు. ఇక్కడ వేకువ జామున నిద్రాదేవత చిద్విలాసం మరొక మోతాదు మితిమీరుతుందేమో ననిపిస్తుంది. నౌకరీ చేస్తూ ముప్పైయేళ్ళుగా రవణయ్య స్థిరపడిపోయిన రామాపురం స్వరూపంలోగూడా ఇప్పుడిప్పుడు సినిమా థియేటరు, రైసుమిల్లు, వేళకు సరిగ్గా 'భోజనం రెడీ' అంటూ బోర్డు తగిలించుకునే, హోటళ్లులాంటి, పట్టణం తాలూకు హంగులు, వేరూను కొనిపోయిన మాట నిజమే! కానీ అక్కడ యింకా ప్రాతస్సమయం కోడి కూతకూ, పక్షుల కలరవాలకు, పైరు పచ్చలపైనుంచి చల్లగా మెల్లగా సాగివచ్చే కమ్మ తెమ్మెరకూ నోచుకుంటూనే వుంది. కోడి కూతకుబదులు రెండునిమిషాలపాటు చెవుల్లో చేరి గీపెట్టిన సైరను మోతతో రవణయ్య కలత నిద్ర, నిద్రలో కంటున్న కల, కలలో కలవరాలు అన్నీ ఒక్కసారిగా చెదరిపోయాయి. అతను అరుగుపైన లేచి కూచునేసరికి ఎదురింటి గుమ్మంముందు రోడ్డులో సైకిలు నిలబెట్టి కుర్రాడొకడు 'పాల్ పాల్' అంటూ బెల్ మోగించేస్తున్నాడు. భుజాన పేడబుట్టతో ఆడమనిషి ఒకావిడ ప్రక్కయింటి గుమ్మంముందు "అమ్మా, అమ్మోయ్, తలుపు తలుపు" అంటూ కవాటాన్ని దబదబ బాదేస్తున్నది.

'నా జీవిత మంతా ఏమిటి? సత్యంతో నేను చేసిన సాధన లేగదా' అంటాడు మహాత్ముడు. రవణయ్య బ్రతుకంతా ఏమిటి? అది నమ్మకాలనే మిట్టపల్లాల బాటలో క్రిందికి దొర్లి, పైకి ప్రాకుతూ నత్తగుల్లలా గమనం సాగిస్తున్న రెండెద్దులబండి. ఆ నమ్మకాల్లో ముప్పాతిక మువ్వీసం మూఢనమ్మకాలే కావచ్చు. కాని ఆశ నిరాశల పడుగు పేకే మానవ జీవితమని నిర్వచించుకుంటే, రవణయ్యకు ఆశల్ని, నిరాశల్ని సరఫరా చేసినవి ఈ మూఢనమ్మకాలే! రవణయ్య సామాన్య మానవుడు. అతడి ఆశలూ, నిరాశలూ, గొప్పగా అంచనా వేయదగ్గవి కావు. ఉదయం లేవగానే భార్య ముఖం కనిపిస్తుంది. అది రవణయ్యకు ఆనందహేతువు. ఆరోజు తన తలపైన సిరి నృత్యంచేస్తుందని అతడి నమ్మకం. లేదా చెవులకు అమృతసేచనంలా ఓ శుభవార్త ఏవైపునుంచయినా రావచ్చు. కానీ రవణయ్యకు ఒళ్ళు విరచుకుని నిద్రలేచి నప్పుడల్లా భార్యముఖమే కన్పిస్తుందని గ్యారంటీ ఏముంది? పొయిలోనుంచి లేచి తోకాడించుకుంటూ నడవలోకి పారిపోతున్న గండుపిల్లి, పెరట్లో జామచెట్టు కొమ్మపైన కాఁ కాఁ అంటూ కొలువు దీరిన ఒంటరికాకి లాంటి క్షుద్రప్రాణులుగూడా తమ దర్శనంతో అడపాదడపా రవణయ్యను అనుగ్రహిస్తూ వచ్చాయి. నిర్భాగ్యుడు, రవణయ్య తన ఏభైనాలుగేళ్ళ జీవితం పొడుగునా దుశ్శకున బాధితుడు! అవి ఎదురైన రోజున అతడు గుండెను కాస్తా అరిచేతిలోకి తీసుకుని గుప్పిట్లో గట్టిగా దాచుకునేవాడు! తన ప్రవర్తన సరిగ్గా లేదని డిస్ట్రిక్టుబోర్డు ఆఫీసునుంచి వూస్టింగు ఆర్డరు వచ్చేస్తుందేమో! ఉత్త పుణ్యానికి తనపైన ఆదినుంచీ పగబూనివున్న ఆచారి హెడ్మాస్టరు గారితో చేసీ అయి లేని పోని నేరాలు మోపుతాడేమో! ఆఫీసురూము కెదురుగా నేరేడు కొమ్మకు వ్రేలాడుతున్న యినుపతుండు తను గంట కొడుతున్నప్పుడు తెగి తలపైన కూలిపోతుందేమో! ఏమో, ఎవరు చెప్పగలరు? ఈ లోకంలో అవాంతరాలకేనా కొదువ?

అప్పుడప్పుడే విచ్చిపోతున్న మసకచీకటిలో ప్రక్కయింటి తలుపును బాదేస్తున్న ఆడమనిషి ముఖం కనిపించగానే రవణయ్యగుండెల్లో రాయిపడి నట్టయింది. ఆవిడనుదుట కుంకుమ లేదు. కొంపదీసి వితంతువు కాదు గదా! కాదు. అయివుండదు. పనిమనిషి

కదా, సైరన్ మ్రోగకముందే మొగుడి కౌగిలి విడిపించుకుని ఆదరా బాదరా యిలా పరుగెత్తి వచ్చివుంటుంది. క్రితం రాత్రి పడుకోబోతూ నమలిన తాంబూలంతో ఎరుపెక్కిన ఆ పెదవులు, ఆ చెదరిన ముంగురులు, అన్నింటికన్నా ముఖ్యం—కొప్పులోనుంచి తొంగి చూస్తున్న నాలుగైదునలిగిన మల్లెపువ్వులు ఆవిషయాన్ని చెప్పకనే చెబుతున్నాయి. రవణయ్య చివుక్కున లేచి నిల్చుని రోడ్డు పైకినడిచాడు.

ఆక్షణంలో అతడికి ఏనుగంతబలమూ, ఏనుగెక్కినంత సంబరమూ కలిగాయి!

రోడ్డుపైన నడుస్తూ రవణయ్య తనకు రాత్రి ఎప్పుడు నిద్రపట్టిందా అన్న ఆలోచనలో పడ్డాడు. ఆరాత్రికిక నిద్రలేదనుకున్న తర్వాత, తాలూకాఫీసులో టాంగుటాంగున గంట రెండుసార్లు మ్రోగిన తర్వాత ఎప్పుడో, ఎలాగో వచ్చేసింది నిద్ర! అన్నట్టు ఆ నిద్రలో ఏవో కలలు గూడా వచ్చినట్టున్నాయి. ఓహో! అవి వేకువ జామున వచ్చిన కలలు!

వేకువజామున కన్నకలలు తప్పకుండా పాటింపుకొస్తాయన్నది రవణయ్యకున్న వెయ్యి నమ్మకాల్లో ఒక్కటి!

రవణయ్య నిట్టూర్పు విడిచాడు. మనిషికి అరవైయేళ్ళు దగ్గరిస్తే 'అరుళో మరుళో' అన్నారు. ఇటీవల తనకు మతి మరపు ఎక్కువైపోతోంది. లేకపోతే ఆ బండెడుకలల్లో మచ్చుకు ఒక్కటి జ్ఞప్తికిరాకూడదా! రవణయ్య మనోఫలకం మీద కలలకు సంబంధించిన స్మృతులన్నీ మటుమాయమై ఊరుకున్నాయి. లేదంటే లీలగా నలుగురైదుగురు వ్యక్తులు తనకలల్లో తారట్లాడినట్టు మాత్రం అతడూహించుకో గలిగాడు—ఆనలుగురైదుగురిలోనూ ముఖ్యుడు సూరిగాడు! తనకుమారుడినింకా సూరిగాడుగానే భావిస్తున్నందుకు రవణయ్య కించపడ్డాడు. వాడు సూరిగాడు కాదు. సూర్యనారాయణ. ఈ సంగతి లోకానికి తెలిసి వచ్చేరోజు యిక ఎంతోదూరంలో లేదు!

రవణయ్య పెదవులపైన ఓనవ్వు—తూర్పుకొండపైన విరిసిపోతున్న అరుణరాగం లాంటి లేనవ్వు పరవళ్ళు త్రొక్కుతూ అలా అలా గుంటలు పడ్డ దవడల మీదికే ప్రాకిపోయింది.

మరుక్షణాన రవణయ్య ఆలోచనలన్నీ వెంకటసుబ్బయ్యగారి వైపుకు ఉచ్చులు తెంచుకున్నాయి. రవణయ్య కలల్లో సంచారం సలిపిన నలుగురైదుగురిలో ఈ వెంకటసుబ్బయ్యగారు కూడా ఒకరు. కానీ రవణయ్యకు సూరిగాడెంత సన్నిహితుడో, ఎంత ఆత్మీయుడో వెంకటసుబ్బయ్య గారంత దూరస్థులు. కాని వెంకటసుబ్బయ్యగారితో తనకు చెప్పుకో తగ్గ పరిచయముందని రవణయ్య అనుకుంటాడు. అలా అనుకోడానికి గల కారణాలను నెమరు వేసుకోడమంటే రవణయ్యకు చాలాయిష్టం! నాలుగేళ్ళకు ముందు యిదే డిస్ట్రిక్టుబోర్డు ప్రెసిడెంటు హోదాలో వెంకటసుబ్బయ్యగారు రామాపురం విచ్చేసినప్పుడు తను లేతకొబ్బరికాయలు కొట్టి చెంబునిండా ఆయనకు ఎడనీరు సమర్పించుకున్నాడు. మండుటెండలో ఆ ముప్పైమైళ్ళ కారుప్రయాణము, ప్రయాణానంతరం హఠాత్తుగా వచ్చిన గుండెపోటు, ఆబాధ, అవన్నీ ఆయన మరచిపోనిపక్షంలో, అప్పుడు తనుచేసిన సపర్యలు సైతం ఆయనకు జ్ఞప్తిలోవుండక పోవు.

అప్పటికి రవణయ్య వెంకటసుబ్బయ్యగారి బంగళాదగ్గరికి వచ్చేశాడు. ఇనుపకమ్మీల గేటు, మూసింది మూసినట్టేవుంది. రవణయ్య గేటుకానుకుని మూడంతస్తుల మేడవైపు చూడసాగాడు. ఈ మేడలో వెంకటసుబ్బయ్యగారు ఎక్కడో, ఏ గదిలోనో పడుకుని నిద్రపోతుంటారు. మేడకు నాలుగువైపులా చెట్లు, చెట్లకుచుట్టూ ప్రహరీగోడ, గోడప్రక్కన తారురోడ్డు రోడ్డుకటువైపున పట్టణం! ఎంతసేపు చూచినా మేడలూ మిల్లులూ, దుకాణాలు గిడ్డంగులూ, పార్కులు ఫ్యాక్టరీలు! ఈ పట్టణానికి దూరంగా ఎక్కడో సూర్యుడుదయిస్తాడు. అందుచేతనే కాబోలు పట్టణాల్లో ఆలస్యంగా తెల్లవారుతుంది. వెంకటసుబ్బయ్యగారు నిద్రలేవడానికి కూడా ఆలస్యం, కావచ్చు.

రవణయ్య పదిబారల్లోవున్న కొళాయి దగ్గరకు వెళ్ళి, క్రిందపడివున్న యిటుక ముక్కను తీసుకుని వ్రేళ్ళతో నలిపి ఆ పొడితో తన అలవాటు ప్రకారం దంతధావనం ముగించాడు. ఆతర్వాత మెల్లగా గేటు తెరుచుకుని లోపల ప్రవేశించి వెంకటసుబ్బయ్య గారెప్పుడు లేస్తారో-లేవనీ అనుకుంటూ భవనానికి దూరంగా ఓచెట్టుక్రింద కూర్చున్నాడు.

రవణయ్య చెట్టుక్రింద కూర్చున్నప్పుడు గంట ఆరున్నర. ఏడుగంటల తర్వాత, ఒక్కొక్కకన్నే

తెరుస్తున్న సహస్రాక్షుడికి మల్లే భవనంలో కిటికీలు ఒకదానివెంబడి ఒకటి తెరచుకోసాగాయి. రేడియో జోలికి ఎవరో పోయినట్టున్నారు. నిశ్చలతపోనిష్ఠలో వున్న మహర్షితోనా చెలగాటం! కోపంతో ఒళ్లు మరచిన మహర్షి శాపవాక్యంలా సంగీతం యిల్లంతటా మారుమ్రోగి పోతోంది. ఇటు ఈవైపున రోడ్డులో 'బొంయ్ బొంయ్' మని కుయ్యికుంటూ బస్సులూ, లారీలు గాలిని దూసుకుపోతున్నాయి. ప్రక్కవీధిలో ఫ్యాక్టరీ పొగగొట్టం తాలూకు వేడి నిట్టూర్పులు గూడా ప్రారంభమై పోయాయి. 'అబ్బ! వెంకటసుబ్బయ్యగారు నిద్రలేవడానికి యింత తతంగం జరగాలేమో' అనుకున్నాడు రవణయ్య!

గంట ఎనిమిదైంది. గేటు తెరుచుకుని కాకీ దుస్తుల్లో స్థూలకాయాన్ని బంధించుకున్న పొట్టిమనిషి ఒకడు రవణయ్యను చూచీ చూడనట్టు భవనంవైపు విసవిస నడచిపోయాడు. అతడు గేటుదగ్గర కనిపించగానే రవణయ్య చెట్టుకానుకున్నవాడు, లేచి నిటారుగా కూర్చున్నాడు. ఇతడు మేడలోకి వెళ్తున్నాడు. తిరిగి వచ్చినప్పుడు ఇతడి నడిగితే వెంకట సుబ్బయ్యగారు నిద్రలేచారో లేదో తెలుస్తుంది. కానీ యితగాడు త్వరగా తిరిగి వస్తాడని నమ్మకమేమిటి?... కానీ రవణయ్య అనుకున్నట్టు ఆ కాకీదుస్తుల హ్రస్వకాయుడు భవనంలో ప్రవేశించలేదు. వెనుకవైపుకు వెళ్లి రంయ్‌మని ఓ కారును తెచ్చి సౌధ ప్రాంగణంలో నిలబెట్టి, రెండుసార్లు హారన్ మ్రోగించి క్రిందికి దూకేశాడు.

రవణయ్య లేచి నిల్చున్నాడు. వెంకట సుబయ్యగారు నిద్రలేచేంతవరకూ తను ఈ చెట్టుక్రింద కూచుని కునికిపాట్లు పడ్డంకన్నా, ఈ డ్రయివరునెందుకు మాట్లాడించ గూడదు! ఒక్కొక్కప్పుడు గొప్పవాళ్ల యిళ్ళల్లో పనిచేసే వంటమనుషులు, కారుడ్రయివర్లలాంటి సామాన్యులవల్ల గూడా కార్యాలు సానుకూలమౌతాయి!

సమిధలాంటి పొగచుట్టను పళ్లమధ్య యిరికించి హోమకార్యతత్పరుడౌతున్న కారుడ్రయివరు రవణయ్యను పైకి క్రిందికీ ఓసారి పరీక్షించి రెండుసార్లు వెళ్లిపొమ్మనట్లు చేయివిసరి, చివరకు "ఏమిటి, ఎవరికోసం, ఏవూరు" అంటూ అతడిపైకి మూడు ప్రశ్నలను సంధించి వదలిపెట్టాడు.

"మాది రామాపురం బాబూ!" వినయం ఉట్టిపడేలా ప్రత్యుత్తరమిచ్చాడు రవణయ్య. ముప్ఫయినాలుగేళ్ల సర్వీసులో ఏడెనిమిది మంది హెడ్మాస్టర్ల క్రింద పనిచేసిన రవణయ్యకు వినయంగాగాక మరొకరకంగా మాట్లాడ్డం చేతగాదు.

"ఐతే, రామాపురం వాళ్లందరూ యిలా ప్రెసిడెంటుగారి యింటిచుట్టూ గిరికీలు కొట్టవచ్చునేమిటి?"

"అదికాదు బాబూ! ఉద్యోగంకోసం అప్లికేషను పెట్టుకున్నామూ..."

"అప్లికేషను పెట్టుకున్నావా! ఉద్యోగానికి! నువ్వు!—బలే బాగుంది, బాగుంది!" కారుడ్రయివరు నవ్వేశాడు. అది అచ్చంగా నవ్వుకాదు. రవణయ్య ముందరున్న ప్రాణి ఏనుగకాదు. అయివుంటే దాన్ని సులభంగా ఘీంకారమని పేర్కొని వుండవచ్చు!

"ఉద్యోగం నాకుకాదు బాబూ! మాఅబ్బాయికి."

కానీ రవణయ్య తన కుమారుడికి సైతం ఉద్యోగాన్ని అర్థించడంలో కారుడ్రయివరకు సామంజస్యం గోచరించలేదు!

"ఎవరికైతే నేమయ్యా! ప్రెసిడెంటుగారు వుద్యోగాల నేమైనా పిప్పరమెంట్లలా జేబులో వేసుకుని తిరుగుతున్నారా, మారాం చేసినవాడికల్లా ఒకటిచ్చి, పొమ్మనడానికి! పో, పో ఆరునెలల తర్వాత ఓసారి కనబడు. జూన్‌లో కొత్తగా అటెండర్లూ, ప్యూనులూ కావలసివస్తారు"

రవణయ్యకు కారుడ్రయివరు పైన హఠాత్తుగా జాలి కలిగింది! "ఓయీ! కారుడ్రయివరూ! నీదెప్పుడూ క్రింది చూపేగదా! ఉన్నట్టుండి నీకీరోజున పైచూపు రమ్మంటే ఎక్కడినుంచి వస్తుంది? నీ బుద్ధికి నా కొడుకు ప్యూనుగా, అటెండరుగా కనిపిస్తున్నాడా?"- రవణయ్య అప్రయత్నంగా నవ్వేశాడు.

"ఏమిటది? వెళ్ళిపొమ్మన్నా" అంటూ కారుడ్రయివరు విసుగుతో ముందుకు కదిలి వరుసగా నాలుగుసార్లు హారన్ మ్రోగించేశాడు.

"ఇదిగో సింహాద్రీ! ఏమిటాగోల? తీరా మారా కాఫీ నీళ్ళయినా నోట్లో పోసుకోవాలా పనిలేదా!

ప్రెసిడెంటు గారైతే మటుకూ, ఆయనకూ అన్నపానాదులు అవసరమే!"

రవణయ్యకు మొదట మాటలు మాత్రం వినిపించాయి. ఆతరువాత మెట్లు దిగుతూదిగుతూవున్న, వెంకటసుబ్బయ్యగారూ, ఆయన్ను వెంబడిస్తున్న గౌరవనీయ వైతాళికుడ్ కదూ కనిపించారు.

"ఏమిటో ఈ ప్రెసిడెంటు గిరీ! ఇకొక విశ్వామిత్ర సృష్టిలేవోయ్ రామనాథం! కలెక్టరీలు, గవర్నరీలు ఆలాటివన్నీ సాక్షాత్తు బ్రహ్మగారిసృష్టి. అవేమో మనకు రావు. ఇవేమో మనల్ని వదలవు"

"అంటే జీతం బత్తెంలేని కొలువులన్నమాట" రామనాథం బిగ్గరగా నవ్వేశాడు. చిత్రమేమిటంటే రామనాథం మాట్లాడుతుంటే హేళనచేసినట్టే వుంటుంది. కానీ ఆ హేళనలో దబ్బకు లోపల యిక్షుఖండంలా, అందులో దాగివున్న తీయటి ద్రవంలా స్తోత్రపాఠం అంతర్గర్భితమై వుంటుంది.

"ఎక్కవోయ్ రామనాథం! దూరం లేదులే. ట్రావెలర్స్ బంగళా దాకా వెళ్లి వచ్చేద్దాం" అంటూ వెంకటసుబ్బయ్యగారు కారులో కూర్చున్నారు.

ఆయన చూపు కానేటట్టు భయభక్తులతో ఒదుగుళ్ళు పోతూ నిల్చుని వున్న రవణయ్య చేతులు జోడించి "దండాలు బాబూ!" అన్నాడు.

"ఎవరూ?" అన్నారు వెంకటసుబ్బయ్యగారు. ఆ అనడం మాత్రం కారు డ్రయివరుకన్నా సరళంగానే అన్నారు.

"నేనా బాబూ! రామాపురం మిడిల్‌స్కూలు ప్యూన్ని."

"ఓహో నువ్వేకదూ! ఆరోజున..."

రవణయ్య ఆనందానికి పట్టపగ్గాల్లేకపోయాయి. ఆ ఆనందాతిరేకంలో అతడు "అవును బాబూ నేనే. మరచిపోయారు కారు" అన్నాడు.

"ఎలా మరచిపోగలను! జన్మకి మరచిపోలేను! ఇలా రావోయ్ రామనాథం! ఇతిగాడి మూలంగా నేను రెండు నెలలు కాయలా పడిలేచాను" అన్నారు వెంకటసుబ్బయ్యగారు.

"అలాగా" అంటూ ప్రెసిడెంటు గారంతటి వారిని రెండు నెలలు మంచంపైన పడుకోబెట్టిన నేపాళ మాంత్రికుడు ఒక్కసారి చూడదగినవాడే అనుకున్నట్టు రామనాథం కారు కీవలగా వచ్చాడు.

"అబ్బే, నేనేం చేశాను బాబూ?" భయంతో వేళ్ళు నలుముకుంటూ అన్నాడు రవణయ్య.

"అదే చెబుతా విను రామనాథం! మండు టెండ. ఎండుదుమ్ము. అప్పుడు సింహాద్రి లేదులే—.రామదాసున్నాడు. అతగాడు స్టీరింగు చక్రం దగ్గర కూర్చుంటే యింకేముంది? ఋతుపర్ణుడికి నలుడు రథం తోలినట్టే! ఆరామాపురం చేరేసరికి రోడ్డుపైన దుమ్మంతా నాపాలే అయిపోయింది. మంచి నీళ్ళు చేదమని నాలుగు బిందెలు తలమీద పోసేసుకున్నాను. హెడ్మాస్టరు నాలుగు సార్లు దగ్గరికి వచ్చి 'వంట చేయిస్తున్నానండీ' అన్నాడు. కానీ ఏదీ! ఎంతకూ అవంటేదో కళ్లబడదే! ఆవంటా, దేవతా వస్త్రాలు రెండూ ఒకటయిపోయాయి. కడుపులో కొక్కులు త్రవ్వేస్తున్నాయి. ఆఖరుకు శోషే తగిలిందనుకో"

"అమ్మయ్యో! అప్పుడేమైందేమైంది.?" సజీవంగా వున్న ప్రెసిడెంటుగారే తనకా కథ చెబుతున్నారని రామనాథానికి తెలియదేమో! లేకుంటే అంత ఉత్కంఠ బొత్తిగా అనవసరం.

"అప్పుడీ పుణ్యాత్ముడు కనిపించాడు" వెంకటసుబ్బయ్యగారు కథ చెప్పుకుంటూ పోతున్నారు. బాబూ! ఎడనీరుకాయలు తెమ్మంటారా అన్నాడు. ప్రాణం లేచివచ్చింది. తెమ్మన్నాను. అప్పటికే వేడి తగిలివుందేమో, ఎడనీరు పుచ్చుకోడంతో ఒళ్ళంతా నిషా ఎక్కిపోయింది. సాయంత్రం అదేరోడ్డులో, అదే వాహనంలో పోయినంతదూరం మళ్లీ తిరిగి రావడం జరిగిందా, యింకేముంది? ఎంతకావాలో అంతా అయింది. సాయంత్రానికి జలుబు. అర్ధరాత్రికి చలి జ్వరం, మరునాడు తెల్లవారేసరికి డాక్టరు మందులు, సూదులు, పత్యాలు..."

"ఇదంతా ఏలా వుందంటే..." వెంకటసుబ్బయ్యగారి గీతకు రామనాథం తన భాష్యాన్ని ప్రారంభించేశాడు. "నాకు భక్తులుగా నూరుజన్మాలు కావాలా, శత్రువులుగా మూడుజన్మలు కావాలా అన్నాడట విష్ణుదేవుడు! అలా మీకో అపకారంచేయనైనా చేశాడుగానీ, అందుమూలంగా యితగాడు మీకింకా జ్ఞాపకముండిపోయాడు!"

"ఇది మరీబాగుంది! మానవుడు తల్లడిల్లిపోతున్నాడుగదా అని అతడేదో తనచేతనయిందిచేస్తే, అది అపకారమా? మన గ్రహచారమను, ఒప్పుకుంటాను" అని వెంకటసుబ్బయ్యగారు రవణయ్యవైపు తిరిగి "ఇప్పుడేంపనిమీద వచ్చినట్టు?" అన్నారు.

"చెబుతానుబాబూ, మా అబ్బాయి ఒకడున్నాడు. వాడు మొన్ననే..."

"ఉండుండు"—వెంకటసుబ్బయ్యగారిసన్నిధిలో ఎదుటివాడి వాక్యాలు కోల్ గాసు బస్సులు. అవి విధి నిర్ణయాన్ననుసరించి గమ్యస్థానం చేరనూవచ్చు, చేరకనూపోవచ్చు. రవణయ్యకడ్డుతగిలి ఆయన "అన్నట్టు రామాపురం స్కూలుకు క్రొత్తహెడ్మాస్టరు వచ్చేశాడుగదూ?" అన్నారు.

"రానూవచ్చాడు, పోనూపోయాడు బాబూ! రెండునెలల మెడికల్లీవులో" అని, కాసేపు గుటకలు మింగి అవకాశం దాటిపోతుందేమోనన్న కంగారుతో రవణయ్య "మావాడి సంగతి బాబూ! వాడు మొన్ననే యల్. టి. పాసయ్యాడు. దరఖాస్తు వ్రాసుకుని నెలరోజులయింది. మిమ్మల్నొకసారి చూచి పోదామని వచ్చాను" అన్నాడు.

వెంకటసుబ్బయ్యగారు తృళ్లిపడి రామనాథం ముఖంలోకి చూచారు.

రామనాథం ముఖంలో ఆశ్చర్యం సుళ్లు తిరుగుతోంది.

"చూచావటోయ్ రామనాథం! ఇతడి కొడుకు యల్. టి. ప్యాసయ్యాట్ట! తండ్రి డిస్ట్రిక్టుబోర్డు సర్వీసులో ప్యూను. కొడుకు యల్. టి. టీచరు. చూచావా తరతరానికీ తేడా!"

"నిజమే, నిజమే" అంటూ ముక్తాయించి రామనాథం రవణయ్యకేసి తిరిగి "ఇక నువు వెళ్ళవయ్యా! ఉదయం నక్క మొగంచూచి లేచినట్టున్నావు. ఒక తిక్కమళ్లితే ఆయన మీఅబ్బాయిని అదే రామాపురం స్కూల్లోనే హెడ్మాస్టరుగా వేసేయగలరు" అన్నాడు.

"లేకపోతే ఏమిటోయ్! ఈ పందికొక్కులేమైనా పాతకాణాచిని వదిలిపెట్టే రకమా! నలుగుర్ని వేశాము. నలుగురూ లీవు దాఖలుచేసి యింట్లో కూచున్నారు. ఈసారి ఏరికోరి ఓ కుర్రాడినే వేసేద్దామనుకుంటున్నాను" అన్నారు వెంకటసుబ్బయ్యగారు.

"తమదయ, తమదయ" అన్నాడు రవణయ్య.

తన శల్యసారథ్యం ఘోరమైన అపజయానికి గురైనందువల్ల కాబోలు, రవణయ్యను కొఱకొఱ చూస్తూ కోపాన్నంతా కారుపైకి మళ్ళించాడు సారథి, సింహాద్రి!

* * *

సుష్టుగా అన్నం తిన్నతర్వాత, పచ్చివక్క, లేత తమలపాకు, రవ్వసున్నం, పాలఘాటుపొగాకు వీటి కలయికతో సిద్ధించిన మత్తులో రవణయ్య ఊహలు రామాపురంబస్సు పరుగిడుతున్న ఉరవడితో శ్రుతికలిపాయో. లేక పందెం వేశాయో చెప్పడంకష్టం. ఏది తలముంచు కోరికగా కనిపిస్తూ పాతికేళ్లుగా తనను ఊరించిందో, అది సఫలమయ్యే సూచనలు గోచరమైనప్పుడు మానవుడికి అంత ఉద్వేగం అంత సంభ్రమం కలగడంలో ఆశ్చర్యంలేదు. సూరిగాడి చదువు యింద్రజాలంలా జరిగిందికాదు. స్కాలర్షిప్పులూ, అవీ దొరికినమాట నిజమే. కానీ తనూ భార్యాబిడ్డలు యిక్కడ పచ్చిమంచినీళ్లుత్రాగి పస్తులు పడుకుంటేనే, అక్కడ సూరిగాడు 'టీ'లు త్రాగి పరీక్షలకు చదువగలిగాడు. నలుగురు బిడ్డలతల్లి మంగమ్మ కట్టుకున్న చీరలో మాసికలు పెరిగినకొద్దీ, అణాకు టికాణాలేక తనకు జీబుగడ్డం పెరిగినకొద్దీ అక్కడ మంగమ్మ తొలిచూలు బిడ్డ, తన కళ్ళల్లో వెలుగు, చదువులో ఒక్కొక్క మెట్టే పైకి రాగలిగాడు. వాడు, తన సూరిగాడు! కండల్ని పీల్చి పిప్పిజేసి, ఎముకల్ని నుగ్గునూచజేసి ఈ లోకం తన వయసును దోపిడీచేస్తే చేసింది. ఇది తన సూరిగాణ్ణి ఏం చేయగలుగుతుంది? బెల్ నొక్కగానే ప్రత్యక్షమై, కన్ను విసరగానే పరుగెత్తి, పొఱబాటు చేయకపోయినా తిట్లుతిని, హెడ్మాస్టరుదగ్గరనుంచీ ఆడపిల్లలకు అల్లికపని నేర్పించే పంతులమ్మదాకా అందరికీ లోకువై హీనుడుగా, దీనుడుగా బ్రతకడానికి తన సూరిగాడు ప్యూనుకాడు. కాబోడు. ఇంతకన్నా తనకు కావలిసిందేముంది?

"లేకేం? ఉంది!" రవణయ్య ఆలోచనా ప్రవంతిలో యిదొక సుడిగుండం. తన శ్రమ ఒక మంచి మాటకు నోచుకోలేదు. తన సేవ యింత కృతజ్ఞతకు నోచుకోలేదు. ఎన్ని వార్షికోత్సవాలు, ఎన్ని మీటింగులు, ఎన్ని నాటకాలు! తను గోరీదగ్గర గుంతనక్కలా ఆ ఆఫీసు రూము దగ్గర పడిగాపులుపడుతుండగా

ప్రేయర్ హాలు కవతల వీళ్ళకు ఉపన్యాసాలా? వీళ్లకు నాటకాలా? వీళ్ళకు పూలదండలా? తను అడగదలచుకున్నాడు. ఏభైయేళ్ళ పాతకట్టడంపైన జండా కొయ్యదగ్గర నిలబడి ఊరుపూరంతా వినపడేటట్టు ఈ రోజు కాకపోతే నేం, రేపయినా అడిగితీరుతాడు. పురజనులారా! మీరు కూచోడానికి తెల్లవారింది మొదలు ప్రొద్దు వాటారేదాకా బెంచీలుమోసి తల బట్టగట్టిపోయిం దెవడికి? ఓయీ ప్రెసిడెంట్! నీ మెడలో పూలదండకు బండలుపగిలే మండుటెండలో రెండుమైళ్లు పరుగెత్తి కాళ్ళు మాడ్చుకున్న దెవడు? అయ్యా.ఆచారీ! వాడదిచేశాడు. వీడిదిచేశాడు. అందరికీ వందనాలు అంటూ ప్రతి మీటింగుచివరా వల్లించావే! నిజంగా చెమటోడ్చి చచ్చిసున్నమైన వాడెవడో కనిపించలేదా నీకు? ఓయీ శంకర్రావ్! నాకూ తల్లిదండ్రులు పెట్టిన పేరొకటుందని నీకు తెలియదూ? నువ్వు నన్ను 'ఒరేయ్, ఒరేయ్' అనా పిలవడం?

రవణయ్య తలపులు గనుక ఆచారిపైన, శంకర్రావుపైన కేంద్రీకృతమైతే మళ్ళీ ఒకమానాన అక్కడినుంచీ కదలవు.

అన్నట్టు ఆరోజు తెల్లవారుజామున రవణయ్య కలల్లో విహరించిన నలుగురైదుగురిలో ఈ ఆచారి, శంకర్రావులుగూడా వున్నారు!

ఆచారి సన్నగా పసిరికపాములా వుంటాడు. కానీ పసిరికపాము కరవదంటారు. ఆచారి పరుషవాక్కులతో కరవగలడు. రూక్షవీక్షణాలతో పొడవగలడు. హుంకారాలతో ఊంపపుకోత కోయగలడు.

ఆచారి ఎనిమిదిన్నరకల్లా పాఠశాలకు విజయం చేస్తాడు. ఎందరు టీచర్లు స్కూలుకు రావడంలేదు? కానీ ఆచారిరావడం అదొక రాజఠీవి! తన తిట్లు, హుంకారాలే తనకు బరాబరులు సలుపుతుండగా, నాకు నాకే బహుపరాక్ అన్నట్టు తల వెనక్కు, కాళ్ళు ముందుకు వేస్తూ అతడు స్కూల్లో ప్రవేశిస్తుంటే టీచర్లు అత్తిచాటు కోడళ్ళు, కుర్రాళ్ళు కుక్కిన పేనులు!

టీచర్స్రూములో ఆచారిది అప్రతిహతమైన ఏలుబడి! అతడు కుర్చీలో వుండగా సహోపాధ్యాయులు కిమ్మనకుండా నోరు తెరువరు. తప్పీదారీ ఆ కవి బాగా వ్రాశాడనీ, ఒకానొక బొమ్మ బాగుందనీ, ఫలానా సినిమా-పాటలో మలుపు మధురంగా వుందనీ, నువ్వన్నావంటే అంతటితో నీకు కీడు మూడినట్టే! ఆమాట నువ్వన్నావుగనుక ఆచారి దృష్టిలో ఆ కవివ్రాసింది చెత్త. ఆ బొమ్మఅసహ్యం. ఆ పాట అధ్వాన్నం. అదృష్టవశాత్తు ఆయా కళాకారుల పూర్వజన్మ సుకృతంకొద్దీ ఆచారి దృష్టిలో ఎవరి కృషిఅయినా సత్తింపుకు రావచ్చు. కానీ అలా ఒకవిషయాన్ని ప్రశంసించే అధికారం, విమర్శించే పరిజ్ఞానం మాత్రం నీకు లేనేలేవు. లాభంలేదు. ఆచారితో వాదించి లాభంలేదు! ఆచారి ఎదుటివాడి అభిప్రాయాల పాలిటికి అలీఘర్ తాళం. దాన్ని తెరిచే తాళంచెవి భువిలో లేదు!

ఆశ్చర్య మేమిటంటే, యింతటివాడు ఆచారి హెడ్మాస్టరని పేరుబెట్టి ఒక కట్టుకంబాన్ని చూపిస్తే దానిఎదుట అవనత శిరస్కుడై, అంజలిబద్ధుడై నిలచిపోతాడు. ఆచారి నిర్ణయరీత్యా, అసంఖ్యాక మానవజాతిలో ప్రప్రథముడు ప్రధానోపాధ్యాయుడు. చిట్టచివరివాడు పాఠశాల బంట్రోతు!

స్కూలు స్టాఫులో ఆచారిని మంచిచేసుకోవడానికి ప్రయత్నించి విఫలులైపోయిన దైవోపహతుల్లో రవణయ్య ఒకడు. రవణయ్యకు దీపావళి దీపావళి కాదు. సంక్రాంతి సంక్రాంతి కాదు. ఆచారి కోపానలం తనపైకి ప్రసరించనిరోజు రవణయ్యకు దీపావళి. ఆచారి హెడ్మాస్టరు దగ్గర తన అప్రయోజకత్వాన్ని వివరించనిరోజు రవణయ్యకు సంక్రాంతి. ఆచారి తనను కూచోనివ్వడు. నిలుచోనివ్వడు. నిశ్చింతగా నిద్రపోనివ్వడు. తనెప్పుడో ఈ స్కూలుకు ఋణపడ్డాడు. ఆ ఋణాన్ని చక్రవడ్డీతో వసూలుచేస్తున్న నక్షత్రకుడు ఆచారి!

'మనుషులు రావచ్చు. పోవచ్చు. కానీ నేను నిరంతరం ప్రవహిస్తూవుంటాను' అన్నదట ఒక సెలయేరు! ఆ విధంగా పాఠశాలను అంటిపెట్టుకున్నవారిలో ఆచారితర్వాత చెప్పుకోదగ్గవ్యక్తి శంకర్రావు. శంకర్రావు ఆచారికి ఛాయామాత్రుడుగా నటిస్తాడు. కానీ నిజానికి శంకర్రావుకో ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వముంది. డబ్బు ఆదాచేయడం అతడి జీవితలక్ష్యం. ఏ అదనులో ఎక్కడెక్కడ ఏఏ వస్తువులు దొరుకుతాయో శంకర్రావుకు తెలిసినట్టు మరొకరికి తెలియదు. శంకర్రావు కళ్ళద్దాలను మరచిపోయి స్కూలుకు రాగలడు!

టైమ్ టేబిల్ మరిచిపోయి క్లాసుకుపోకుండా టీచర్స రూములో కూచోగలడు! కాని ప్రతి ఆదివారం రోజునా రవణయ్యకొక పొరుగూరి ప్రయాణాన్ని నిర్ధరించడంలో మాత్రం అతడు అప్రమత్తుడు!

శంకర్రావుభార్య జిహ్వాచాపల్యం రవణయ్యను రామాపురంనుంచి అయిదు మైళ్లలోవున్న రెడ్డిగారి నిమ్మతోటకు ఎన్నిసార్లు నడిపించిందో ఎవరికెరుక? రవణయ్య అనే భారవహన యంత్రంమీదుగా ఎన్ని టన్నుల వంటచెఱకు, ఎన్ని బారువుల చింతపండు శంకర్రావుయిల్లు చేరుకున్నాయో ఎవరికి తెలుసు?

ప్రొద్దు గ్రుంకేసరికి రామాపురంలో మిడిల్ స్కూలు కెదురుగా బస్సుఆగింది. రవణయ్య బస్సు దిగి మెల్లగా యింటిదారి పట్టాడు. బుడ్డీదీపం దగ్గర కూచుని ఏదోపుస్తకం చదువుకుంటున్న సూర్య నారాయణ రవణయ్య లోపలికిరాగానే "కామాక్షీ! నాన్నొచ్చాడు. నీళ్ళివ్వు" అని చెల్లెల్ని కేక వేశాడు.

కామాక్షి చేతిలోనుంచి నీళ్ళగ్లాసును తీసుకుంటూ రవణయ్య బియ్యంగాలిస్తున్న భార్యవైపు తిరిగి "మనం వెళ్ళినపని కాయో, పండో చెప్పరో" అన్నాడు.

"కాయెందు కౌతుంది? పండేఔతుంది" అంది మంగమ్మ.

"నువ్వేమంటావురా సూరీ!" అన్నాడు రవణయ్య.

సూర్యనారాయణ నవ్వుతూ అన్నాడు. "అమ్మ మాట ఎప్పుడు పొల్లుపోయిందినాన్నా? నేను ప్రతి సారి కాలేజికి వెళ్ళినప్పుడూ పరీక్షవుతావులే, వెళ్ళిరా నాయనా అనేది. ఆ మాట అక్షరాలా జరిగింది. ఇప్పుడూ అంతే!"

*　　*　　*

అయిదోరోజు ఉదయం పదిగంటలకు మామూలు ప్రకారం రామాపురం మిడిల్ స్కూల్లో ఘస్టుబెల్ మ్రోగింది. 'హెడ్మాస్టరు ఇన్‌చార్జి'గా వున్న ఆచారి ప్రార్థనానంతరం విద్యార్థులకు సర్వమానవ సౌభ్రాతృత్వాన్ని గురించి నాలుగు మంచిమాటలు ఉపదేశించి ఆఫీసురూముకు తిరిగివస్తూ, వరండాలో నిల్చున్న రవణయ్యను చూచి "టపా వచ్చిందా?" అని ప్రశ్నించాడు.

"ఇప్పుడే వచ్చింది బాబూ! టేబిలు పైన వుంచాను" అన్నాడు రవణయ్య.

ఆ తరువాత ఏం జరిగిందో రవణయ్యకు తెలియదు. ఆఫీసు రూములో ప్రవేశించిన అయిదు నిమిషాలకు ఆచారి "శంకర్రావ్, శంకర్రావ్" అంటూ ఓ గావుకేక పెట్టేశాడు.

అటు టీచర్స రూములోనుంచి శంకర్రావు, యిటు వరండాలోనుంచి రవణయ్య ఆఫీసు రూములో అడుగుబెట్టేసరికి పరిస్థితి ప్రమాదకరంగావుంది. ఆచారి ముఖంలో నెత్తురుచుక్క లేదు. అది భయమో, విస్మయమో, మరొకటో గానీ అతడు నిలువునా కంపించిపోతున్నాడు.

"ఏమిటీ? ఏం జరిగింది" అంటూ శంకర్రావు టేబిలుపైన పడివున్న కాగితాన్ని పైకిదీసి ఒకసారి చివరిదాకా చదివేశాడు. క్షణంలో అతడి ముఖకవళికలు సైతం మారిపోయాయి. నిటారుగా నిలుచోలేక అతడు మొదట టేబిలుపైకివంగి, ఆ తరువాత దబాలున కుర్చీలో కూలబడిపోయాడు.

అంతే! ఆ రోజు మధ్యాహ్నంవరకూ ఆచారి, శంకర్రావు లిద్దరూ చేతలుడిగిన విగ్రహాలు! కత్తులూ కటార్లు చేతబట్టుకుని డాక్టరు మంచంప్రక్కన నిలబడి వుండగా, అపాయకరమైన ఆపరేషనుకోసం మత్తులో పడివున్న రోగులు!

రవణయ్య యథాప్రకారం ప్రతి పీరియడ్ చివరా గంటకొట్టాడు. తోటలో చెట్లకన్నింటికీ నీళ్లు చేదిపోశాడు. మధ్యాహ్నం కుర్రాళ్లతోబాటు ఆదరాబాదరా తనూ యింటికి బయల్దేరాడు.

కానీ రవణయ్యకు యింటిలో తనాశించినంత ఆనందకరమైన వాతావరణం ద్యోతకం కాలేదు. అతడికోసం వాకిటెదగ్గరే కాచుకునివున్న సూర్యనారాయణ జేబులోనుంచీ ఓ కవరు పైకితీసి "ఇదంతా ఏమిటి నాన్నా! ఎక్కడో చీకూచింతా లేకుండా అసిస్టెంటుగా పనిచేయడంపోయి ఈ బాదరబందీ అంతా దేనికి చెప్పు" అన్నాడు.

ఏం చెప్పాలో తోచక రవణయ్య కుమారుడి మోల తెలుపటాయిస్తుండగా నే లోపలినుంచి మంగమ్మ అందుకుంది.

"తల్లి కడుపులోనుంచే ఎవరూ నేర్చుక రాలేదులే నాయనా! పాడంగా పాడంగా పాట అదే

వస్తుంది. పోనీ నీకు తెలిసినంతవరకూ చెయ్యి. కొట్టి కొంటతేస్తారేమిటి? తెలీందానికి మీ నాన్న అక్కడే వున్నాడుగా!"

"నీకు తెలియదే అమ్మా! నువ్వూర్కో" అన్నాడు. చిరాగ్గా సూర్యనారాయణ.

తండ్రీ కొడుకూ భోజనాలకు కూచున్నారు. మంగమ్మ కంచాలుపెట్టి అన్నం వడ్డిస్తోంది.

అన్నం తినబోతూ సూర్యనారాయణ తల పైకెత్తి "నాకు తెలుసునాన్నా! ఇదంతా నువ్వుచేసిన పనే" అన్నాడు.

రవణయ్య నేరస్థుడికిమల్లే తలవంచుకుని కంచం ఖాళీచేయడానికి ఉపక్రమించాడు.

ఉట్టిలోనుంచి మజ్జిగ తీసుకుని మంగమ్మ రమణయ్యకు కాస్త దగ్గరగా కూచుంటూ "ఐతే ఏమయ్యా! ఇన్నిరోజులూ మధ్యాహ్నాల్లో నువ్వొక్కడివే వచ్చి కాలేదా, యింకా అన్నంకాలేదా అంటూ ఎగిరెగిరి పడేవాడివి. ఇక రేపటినుంచీ అబ్బా,కొడుకూ యిద్దరూ కలిసి వచ్చి నన్ను రాపుకతింటారన్నమాట?" అంది.

"ఒసే వెర్రిమొహమా!" అని రవణయ్య ఓగ్లాసుడు నీళ్లు గుక్కపట్టి త్రాగేశాడు. "నీకు నేనూ, అబ్బాయి ఒకటిగానే కనిపిస్తున్నామేమిటి? వాడికేం! వాడు కావలిస్తే ఓ సైకిలు కొనుక్కోగలడు. లేదా వేళకింత అన్నం ఎవరిచేతనైనా..."

"నాన్నా!" ఉక్కిరి బిక్కిరైపోతూ బిగ్గరగా అరిచేశాడు సూర్యనారాయణ.

"ఎందుకురా బాబు అంతకోపం! హెడ్మాస్టరింటికీ, స్కూలుకీ అన్నం మోసి మీనాన్నకాళ్ళు వాచిపోయాయి. చేతి కెదిగిన పిల్ల యింట్లో వంట చేసుకుంటుంది. నా కంతకంటే పనేముంది గనుక! నీకు నే నన్నం తెస్తాన్లే. కొడుక్కి తల్లి అన్నం తెచ్చి పెట్టడం తప్పేమికాదు."

"ఐతే నీకొడుకు హెడ్మాస్టరీ చేస్తున్నాడని నువ్వు యింటికీ స్కూలుకూ అన్నంమోస్తావా అమ్మా?" అన్నాడు దీనంగా సూర్యనారాయణ.

మంగమ్మ చేతుల్ని ముందుకుసాచి "ఈ చేతులు ఏ హెడ్మాస్టరింట్లో చాకిరీ చేయలేదురా నాయనా? చూడు బొబ్బ ఎక్కనిచోటుందేమో! ఇక నీకుచేస్తేనా నేనరిగిపోయేది!" అంది.

సూర్యనారాయణ కంచం అవతలకి తోసి, పెరట్లోకివెళ్లి చేయికడుక్కున్నాడు.

*　　　*　　　*

మరునాడు ఉదయంనుంచీ సాయంత్రం వరకూ రవణయ్యకు తీరిగ్గానే గడచిపోయింది. సూర్యనారాయణ ఉదయం పదిగంటలకు ఛార్జీ పుచ్చుకున్నాడు. పదకొండుగంటలప్పుడు ఓ మెమోవ్రాసి జీతం చెల్లించడానికని ఆఫీసురూము దగ్గరికివచ్చిన కుర్రాడిచేతి కిచ్చి టీచర్లకు చూపి సంతకాలు తీసుకరమ్మన్నాడు. ఇంతకాలంగా తను చేస్తున్నపనిని, ఈరోజు మరొకడెందుకు చేయాలో రవణయ్య కర్థం కాలేదు. కుర్రాడి కద్దుతగిలి, మెమోను తీసుకుని రవణయ్య తనే స్కూలుపైకి బయల్దేరాడు. భగీరథుణ్ణి వెన్నంటిన గంగాప్రవాహంలా ఆరోజు రవణయ్య నడచినంత మేరకూ నిశ్శబ్దమే తాండవించింది. మెమోను టేబిల్ పైకి విసరి అతడు క్లాసురూములో నిల్చున్న ఒకటి, ఒకటిన్నర నిమిషంపాటూ విద్యార్థులు విద్యార్థులుకారు, ఉపాధ్యాయుడు ఉపాధ్యాయుడు కాడు, ప్రేక్షకులకు చిరపరిచితమైన నాటకంలో అలవాటుగా సేవకుడి పాత్రధరించే నటుడు, ఉన్నట్టుండి రంగంపైన రాజుగా ప్రత్యక్షమైతే ఆ పరిస్థితి కొంత ఎబ్బెట్టుగా వుండక తప్పదు. నిన్నటివరకూ వీడు సేవక వేషధారే కదా అన్న చులకనభావమూ, ఆ క్షణంలో అతడు ప్రదర్శిస్తున్న రాజఠీవి పట్ల అసహనమూ ప్రేక్షకులకు కలిగి తీరుతుంది. కానీ అది నాటకం కావడంవల్ల బూటకమనీ, నిజానికి ఆ నటుడు సేవకుడికంటే రాజుకంటే భిన్నుడయిన వేరొకవ్యక్తి అన్న స్పృహ ప్రేక్షకులకు అప్పటికో, మరికొంత సేపటికో కలుగకపోదు. కానీ రవణయ్య విషయం అలాటిది కాదు. జగన్నాటక రంగంలో అతడిది బంట్రోతుపాత్ర. జన్మతహా రవణయ్య అమాయకుడు, నిర్ధనుడు. అందువల్ల పరాభవాలకు సన్నిహితుడు. పరాభవాలకు ప్రతీకారం నెరపదలచుకుంటే రవణయ్య మున్ముందుగా లాటరీలో ఓ లక్షరూపాయలు గెలవగలగాలి. కానీ రవణయ్యకు లాటరీపైన నమ్మకంలేదు. ఐనా అతడు ఒక విచిత్రమైన లాటరీలో పాల్గొన్నాడు. సంపాదనలో తినీ తినకా సగానికి పైగా మిగిల్చి, ఆడబ్బును కుర్రాడి చదువుపైన వెచ్చించడం లాటరీగాక మరేమిటి? వాడు చదువుతాడని ఏం నమ్మకం? తీరా పరీక్షలో పల్టీకొట్టి దేశంపైన వెళ్ళిపోతే? అదృష్టవశాత్తు రవణయ్య ఈ

లాటరీలో గెలిచాడు.! అందువల్ల అతడి స్థానంలో మార్పుకలగనిమాట నిజమే! కానీ ఆ స్థానానికి బలం చేకూరిందనిమాత్రం ఒప్పుకోక తప్పదు.

రవణయ్య ఆఫీసురూముదగ్గరికి వచ్చేసరికి సూర్య నారాయణ కుర్చీలో లేడు. మెమోను టేబిలుపైన వుంచి రవణయ్య గడియారంవైపు చూచాడు. రెండు ముల్లూ పన్నెండుదగ్గర కలుసుకుంటున్నాయి. అంటే మూడో పీరియడు ఆఖరుకావడానికింకా పదిహేను నిమిషాలున్నాయన్నమాట! రవణయ్య బుర్రలో ఓ ఆలోచన మెరపులా మెరిసింది. ఇంతకాలం తను పీరియడ్లననుసరించి బెల్ కొట్టాడు. ఇకమీదట అలా కాదు! ఇంక తననుసరించే పీరియడ్లు జరుగుతాయి!.. అతడు చరచరా బయటికి వచ్చి మూడుసార్లు బెల్ మ్రోగించేశాడు!

నాలుగో పీరియడ్ ప్రారంభం కాగానే రవణయ్య తోటలోపలికి వెళ్ళి ఓమూలగా చెట్టుక్రింద పైపంచ పరుచుకున్నాడు. ముఖాలు వెలవెలబోతుండగా గదుల్లోనుంచి బయటికి వస్తున్న టీచర్లను చూస్తుంటే అతడికి నవ్వాగిందికాదు. అప్పుడే ఏమయింది వీళ్ళపని? ముందుంది ముసళ్లపండగ! ముప్పతిప్పలు బెట్టి వీళ్లని మూడు చెరువుల నీళ్లు త్రాగించకపోతే తనపేరు రవణయ్య కాదు!

విరియబూసిన దేవగన్నేరు పువ్వులపైన్నుంచి తోటలో గాలి చల్లగా, మత్తుగా వీస్తోంది. రవణయ్య చిటికె వేస్తూ ఆవులించి కళ్ళుమూసుకున్నాడు. మరి కొంతసేపటికి అతడికి నిద్ర గూడా పట్టివుండేదే! కానీ యింతలో ఎదురుతడిక తెరచుకున్నట్టు అలికిడి వినరావడంతో రవణయ్య కళ్లు తెరిచాడు. వచ్చేదివాడు ఆచారి!

ఆచారి క్లాసురూమును, టీచర్సురూమును వదలిపెట్టి అప్పుడప్పుడూ తోటలో ఎందుకు ప్రవేశిస్తాడో రవణయ్యకు బాగా తెలుసు. ఆచారి నాలుగైదు రోజులపాటు తిండీతీర్థం లేకపోయినా వుండిపోగలడు గాని గంటకొక్కసారి గుక్కెడుపొగను సేవించకపోతే మాత్రం బ్రతుకలేడు. అవిఘంగా ధూమేశ్వరీ ఉపాసకుల్లో ఆచారి పరమనైష్ఠికుడు.

ఆచారిని చూడగానే రవణయ్యబుర్రలో రెండోసారిగా మళ్ళీ ఓ మెరుపు మెరిసింది. ఆ మెరుపుకు వెనుక మేఘానికి మూలం ఏడెనిమిదేళ్ళక్రితం జరిగిన సంఘటన: ఓరోజు సాయంత్రం తను బజారుకు వెళ్ళి ఆచారికి అకౌంటువున్న అంగట్లోనుంచి ఓ బీడీకట్ట తీసుకొచ్చాడు. అప్పటికి తనకు రొమ్ముపడిశం పట్టి నాలుగురోజులయింది. తను చేసిన నేరమల్లా ఒక్క బీడీ యిస్తారా బాబూ అని అడగటమే! ఆచారి అగ్గిపోయాడు. తనకు అంతరాలు తెలియవని ఆడిపోశాడు. అంతటితో వూరుకున్నా నయమే! ఫిర్యాదు హెడ్మాస్టరుదాకా తీసుకెళ్ళాడు. ఆ హెడ్మాస్టరుకు ఆచారి మాట వేదవాక్యం! ఆచారి తనపట్ల కినుక ప్రదర్శించడమేతరువాయి,ఆ హెడ్మాస్టరు తననీ పాయిలో పెట్టి,ఆ పాయిలో తీయడమే తన దినకృత్యంగా పెట్టుకున్నాడు.

దేవగన్నేరు చెట్టుక్రింద పడుకున్న రవణయ్య చివాలున లేచి కూచున్నాడు. ఆచారికి వినపడేటట్టు గొంతు సవరించుకుని 'మేష్టారూ' అన్నాడు.

పిలుపు వినిపించగానే ఆచారి త్రుళ్ళిపడ్డాడు. అతడి కెందుకో భయంకలిగింది. అతడు అక్కడినుంచి చల్లగా జారుకుందామనిగూడా తలపోశాడు.

"మిమ్మల్నే మేష్టారూ! ఇలా రండి వెళ్లిపోదురుగాని"

ఆచారి అప్రయత్నంగా రవణయ్యను సమీపించాడు.

రవణయ్య జేబులోనుంచి ఓ బీడీకట్ట పైకి తీసి, అందులోనుంచి ఓ బీడీ మాత్రం తీసుకుని "తీసుకోండి మేష్టారూ" అంటూ చేయి చాచాడు.

ఆచారి ఆశ్చర్యంతో నోరు తెరిచేశాడు.

"బీడీ మేష్టారూ! గడియారం మార్కు ది" రవణయ్య వర్ణింపసాగాడు "గుంటూరు పొగాకుగదా, ఒంటికి చాలా మంచిది. మొన్న మొన్ననే బజారుకు వచ్చింది. మీరూ వినేవుంటారు. జండాలు చేతబట్టుకుని కుర్రాళ్ళిద్దరు వీధులవెంబడి అరుస్తుంటారు: గోపాలం! – ఏంసార్ – ఎక్కడికోయ్ – బజారుకండీ– ఎందుకోసం–బీడీకోసం–ఏంబీడీ–గడియారంమార్కు ..."

ఆచారి శరీరంపైన తేళ్ళూ, జెర్రులూ ప్రాకుతున్నాయి. మరొకరికయితే రవణయ్య ప్రవర్తనకు అప్పటికప్పుడుఅర్థంగోచరించివుండేదో కాదో చెప్పడం కష్టం! ఆచారి సూక్ష్మగ్రాహి. అసలు కారణమేదో,

అతడిట్టే పసిగట్టేశాడు. ఐనా యిదేం ప్రతీకారం! కాకమరేమిటి? ఇతడు రవణయ్యేనా? కాదు. సూది గుచ్చినందుకు కోప్పడి దర్జీవాడిపైన బురదనీళ్లు క్రుమ్మరించిన ఏనుగ వీడు! ఈ ఏనుగ తొండం పైకెత్తి, మీదికి దూకితే తనేం చేయగలడు? ఆచారి అడుగు వెనక్కు తీశాడు. నిమిషంలో తడిక దాటుకుని దూరంగా వెళ్ళిపోయాడు.

నాలుగో పీరియడు పూర్తికావస్తోంది. న్యాయాధిపతి మోల తన నిర్దోషిత్వాన్ని సహేతుకంగా సమర్థించుకోలేని నేరస్థుడికి మల్లే, సెకండుఫారం 'సి' సెక్షనులో నలభైమంది కుర్రాళ్ల ఎదుట శంకర్రావు వ్యాసానికీ వలయపరిధికీ గల నిష్పత్తిని విశదీకరించలేక సతమతమై పోతున్నాడు. వివిధ పాఠ్యభాగాలతో బుర్ర వేడెక్కిపోయిన తర్వాత, ఎప్పుడెప్పుడు యింటికిపోయి కంచాలపైన కలియబడుదామా అని కాచుకుని కూర్చున్న విద్యార్థులకు లెక్కలు బోధించవలసి రావడం ఉపాధ్యాయుడికి శిక్షలాంటిది. ఈ శిక్ష టైమ్‌టేబిల్ తయారవుతున్న రోజుల్లో శంకర్రావు ఆచారికి పదిరూపాయలు అప్పివ్వడంలో తామసించినందుకు సద్యఃఫలితం! శంకర్రావు లోలోపల ఆచారిని తిట్టుకుంటూ, బెల్ కోసం చెవులు రిక్కించుకుని కుర్చీలో స్తబ్ధుడై కూచున్నాడు.

కానీ ఒంటిగంటకు సరిగ్గా గంట మ్రోగలేదు. శంకర్రావు ఓర్పును పరీక్షించడానికి నిశ్చయించుకున్నటువంటిదై అతడి చేతిగడియారంలో పెద్దముల్లు పన్నెండుదగ్గర బయలుదేరి ఒకటి రెండు మూడు నాలుగు మజిలీలను దాటుకుంటూ ముందుకు వెళ్ళిపోతోంది.

దిక్కులు దోచక శంకర్రావు ఏడుపు మొహం పెట్టి కుర్చీలో అలాగే కూలబడివుండగా, ప్రక్క గదిలోనుంచి ఓ సహోపాధ్యాయుడు బయటికి వచ్చి "శంకర్రావుగారూ! ఓమాట" అన్నాడు.

"ఏమిటీ-ఏమిటీ" అంటూ శంకర్రావు వరండాలోకి పరుగుదీశాడు.

"ఈ రోజు గంట మ్రోగదు" సహోపాధ్యాయుడు శంకర్రావు చెవులోరహస్యం ప్రకటించేశాడు.

"ఏం! ఎందుకని?"

"రవణయ్య తోటలో చెట్టుక్రింద గాఢనిద్రాపరవశుడైవున్నాడు."

"హతోస్మి, హతోస్మి" అనుకున్నాడు శంకర్రావు. అనుకున్న అయిదు నిమిషాలకు స్కూలు ప్యూపిల్స్ లీడరు ధర్మమా అని గంట మ్రోగింది.

కుర్రాళ్లు విహంగాల్లా తుర్రున పారిపోయారు. టీచర్స్ రూముకు వెళ్ళి, అక్కడ హెడ్మాస్టరు కళ్లపడడానికి మనస్కరించక శంకర్రావు తన చేతిసంచిని కూర్చున్న గదిలోకే తెప్పించుకున్నాడు. ఇంటికీ స్కూలుకూ ఒక మైలుదూరం వుండడంచేత మధ్యాహ్నానికి అవసరమైన ఉపాహారం సంచిలో వుంచి తెచ్చుకోడం శంకర్రావు వాడుక. ఆ చేతి సంచీ శంకర్రావు పాలిటికి గారడివాడిబుట్ట! అందులోనుంచి ఖాద్యపదార్థం లాంటి దేదయినా బయటపడవచ్చు. శంకర్రావు ఆత్రంగా సంచిలో చేయిపెట్టి చూచాడు. అతడి నాలుక పెదవులు మధురరసాస్వాదనకు తొట్రుబాటు పడ్డాయి. అవి మల్‌గూబా మామిడిపళ్ళు!

శంకర్రావు జేబులోనుంచి పేనాకత్తి పైకి తీశాడు. ఆప్యాయంగా పళ్లను స్పృశిస్తూ మొదట జీడిమాత్రం కోసిపారవేశాడు. ఆ తర్వాత చాకచక్యంగా పైపొట్టు తీసివేయడానికి ఉపక్రమించాడు. మెల్లగా గదితలుపులు తెరుచుకున్నాయి.

రవణయ్య గదిలో ప్రవేశించాడు.

రవణయ్యను చూస్తూ శంకర్రావు తెల్లబోయాడు.

రవణయ్య సరాసరి టేబిల్ దగ్గరికి వచ్చి రెండు చేతుల్లోనూ రెండు మామిడిపళ్ళు తీసుకుని శంకర్రావుకు ఎట్టఎదుట డస్కులో కూచున్నాడు.

కదిలితే పైనపడుతుందేమో నన్న భయంతో ఆకలిగొన్న వ్యాఘ్రంముందు చేతలుడిగి నిల్చున్న నిరాయుధుడైపోయాడు శంకర్రావు! అతడలా మిడిగ్రుడ్లతో ఒక్కరించి చూస్తుండగానే రవణయ్య చేతుల్లో టెంకలు మినహాగా పళ్ళు మటుమాయమైపోయాయి.

ద్వారంగుండా టెంకల్ని బయటికి విసరి రవణయ్య పైకిలేస్తూ "తిండిపోతు రెండు మామిడి పళ్లతో సరిపెట్టుకోగలడా మేష్టారూ! వాడి కాకలి ఎక్కువగదూ!" అన్నాడు.

కశాఘాతం తిన్నట్టు శంకర్రావు ముఖం పాలిపోయింది.

"మీరూ, మీ ఆవిడా కూడబలుక్కుని నాకు తిండిపోతని పేరుబెట్టి నాలుగేళ్లయిందా మేష్టారూ! గంపెడు అరటిపళ్ళలో రెండంటే రెండుపళ్లు తినడమే గదా నా తప్పు! అప్పటినుంచీ నాలుగణాలిచ్చి సంతకు పంపినప్పుడల్లా నే నేదో మ్రింగి వూరుకుంటాననే కదూ మీ అనుమానం? నిజమే. నేను తిండిపోతుని. నాకు రెండుపళ్ళు చాలవు. ఆ మిగిలిన పళ్లనుగూడా అలాగే వుంచండి ఓ లోటా నీళ్ళు త్రాగి యిప్పుడే వస్తాను."

రవణయ్య చరచరా బయటికి వెళ్లిపోయాడు.

* * *

ఆరోజు రాత్రి ఎనిమిది గంటలవరకు రవణయ్య పూరిపాకలో జరిగిన చిన్న సంఘటనతో ఈకథ సమాప్తమవుతుంది.

అన్నంతిని ఆరుబయట కూర్చున్న రవణయ్య భార్యను పిలిచి "చూశావా, నీకొడుకేం చేశాడో" అన్నాడు.

"ఏం చేశాడు?" నింపాదిగా ప్రశ్నించింది మంగమ్మ.

"సెలవు దరఖాస్తులో నా చేత సంతకం పెట్టించుకున్నాడు."

"మంచిపని చేశాడు. నువ్వింతకాలం చేసిన ఊడిగం చాల్లే."

"ఊఁహు. నా వల్ల కాదు. ఇంటిదగ్గర నన్ను గోళ్ళుగిల్లుకుంటూ కూచోమంటావేమిటి?" గద్దించాడు రవణయ్య.

"ఇంటిదగ్గర కూచోవద్దు. స్కూలుకెళ్లి తోటలో చల్లగా పడుకో. బా...గుంటుంది" అంటూ రాగం తీసింది మంగమ్మ.

"ఏమిటేమిటి!" రవణయ్య భార్యదగ్గరగా జెస్తూ కంగారుగా ప్రశ్నించాడు. "వాడేమైనా చెప్పాడా నీతో?"

"అంతా చెప్పాడు. ఐనా నువు స్కూలు జరుగుతుండగానా నిద్రపోయేది! ఇదేం ఆగబోగమబ్బా!" మంగమ్మ ముక్కుమీద వేలేసుకుని ఆశ్చర్యం వ్యక్తం చేసింది.

"ఓశేవ్ ఆగాడు! వాడు హెడ్మాస్టరు. నువు వాడి తల్లివి. మీరిద్దరూ చేరి నాపైన సవారీ చేయదలచుకున్నారల్లేవుంది! ఊఁహు, అదేం జరగదు. అందుకే నేను సెలవుపెట్టేశాను తెలుసా?"

'ఇంతకుమునుపు తనచేత కొడుకే సెలవుపెట్టించాడన్నాడు. ఇప్పుడు తనే సెలవుపెట్టానంటున్నాడు. ఇతగాడి మాటలెప్పుడూ ఇంతేగదా!' విసుక్కుంటూ లోపలికి వెళ్లిపోయింది మంగమ్మ.